

י

יג על־הָאָרֶץ:

כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לֹא

שביעי  
ומפסיר  
עקב

אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם לַעֲשֹׂתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִלְכֹת

יז בְּכָל־דַּרְכָיו וּלְדַבְקָהּ בּוֹ: וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיכֶם

טו וַיִּרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִכֶּם: כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם

בו לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן מִן־הַנֶּהָר נְהַר־פָּרָת וְעַד הַיָּם

טז הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם: לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פֶּחַדְכֶם וּמִוְרָאֲכֶם יִתֵּן |

יח יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכוּ בָּהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

יז לָכֶם: רְאֵה אֲנִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה: לֹא רָאָה

יח אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה

## תרגום אונקלוס

על ארעא: יג ארי אם מטר תשרון ית כל תפקידתא דא דאנא מפקיד יתכון למעבדה למרחם ית יי אלהכון למהך בכל אורחך דתקנן קדמוהי ולא תקרבא לדחלתיה: יז ויתריך יי ית כל עממיא האלין מן קדמיכון ויתירחון עממין רברבין ותקיפין מנכון: טו כל אתרא דתדרוך פרסת רגלכון ביה דילכון יהי מן מדברא ולבנן מן נהרא נהרא פרת ועד ימא מערבא יהי תחומכון: טז לא יתעתד אנש קדמיכון דחלתכון ואימתכון יתין יי אלהכון על אפי כל ארעא דתדרכון בה כמא דמליל לכון: יז חזו דאנא יהיב קדמיכון יומא דין ברכן ולוטין: יח ית ברכן אם תקבלון לפקודיא דיי אלהכון דאנא מפקיד

## פירוש רש"י

(יג) שֶׁמַּר תִּשְׁמְרוּן. אֲזַהֲרַת שְׁמִירוֹת הַרְבֵּה, לְהַזְהִיר בְּתַלְמוּדוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכַּח: לִלְכֹת בְּכָל דַּרְכָיו. הוּא רַחוּם וְאֵתָּה תִּהְיֶה רַחוּם; הוּא גּוֹמֵל חֲסִדִּים וְאֵתָּה גּוֹמֵל חֲסִדִּים: וּלְדַבְקָהּ בּוֹ. אֲפֹשֶׁר לֹמַר כֵּן? וְהֵלֵךְ 'אֵשׁ אֶכְלֶה הוּא' (לעיל ד:לא)? אֵלֶּה, הַדִּבְק בְּתַלְמִידִים וּבְחֻכְמִים, וּמַעֲלָה אֲנִי עָלֶיךָ כֹּאֲלוֹ נִדְבַקְתָּ בּוֹ: (יד) וְהוֹרִישׁ ה'. עֲשִׂיתֶם מַה שְׁעַלְיָכֶם, אֲףֹ אֲנִי אַעֲשֶׂה מַה שְׁעַלִּי: וְעֲצָמִים מִכֶּם. אַתֶּם גְּבוּרִים וְהֵם גְּבוּרִים מִכֶּם; שְׁאֵם לֹא שִׁישְׁרָאֵל גְּבוּרִים, מַה הַשִּׁבַּח הַהוּא שֶׁמִּשְׁבַּח אֶת הָאֱמוּנוֹת לֹמַר 'עֲצָמִים מִכֶּם'? אֵלֶּה אַתֶּם גְּבוּרִים מִשְׁאֵר אֲמוֹת, וְהֵם גְּבוּרִים מִכֶּם: (טז) לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ וגו'.

## מפתח סדרי התנ"ך

מרחב סדר י כולל את הפרשיות הבאות:

בפרשה ל"ד – שבחי ארץ ישראל בהשוואה לארץ מצרים.

פרשה ל"ה היא פרשת 'והיה אם שמוע' שהיא קבלת עול המצוות, שקיומן הוא התנאי לריבוי ימים על אדמת ארץ ישראל. פרשה ל"ו עוסקת בהורשת הארץ.

פרשה ל"ז היא תחילת סדרת 'ראה' ועוסקת ביכולת הבחירה בין הברכה שהיא השמיעה אל מצוות ה' ובין הקללה. פרשה ל"ח כוללת מספר מצוות התלויות בארץ: נתינת הברכות והקלות בראשי הרי גריזים ועיבל, המצווה לאבד עבודה זרה, החובה להקריב רק במקדש, היתר אכילת חולין ואיסור אכילת הדם. אם כן, הפרשה הראשונה בסדר זה, העוסקת בשיבח ארץ ישראל אשר עיני ה' בה תמיד, מהווה את הציר המתפתח בפרשיות הבאות.

פרשה ל"ח היא היחידה בה לא מוזכרת ארץ ישראל והיא נבחרה לפתוח את סדרת 'ראה' במנהג הקריאה הבבלי.

רבי ינאי (עמו' 156) פייט את שבחי ארץ ישראל, זכינו רק לשריד קטן מפיוטו:

נחלה אשר שפּרה מנחלות // עפר מחילות / כופר מחילות

סימן לה שנה שנה // כי סוף שנה כל שנה עשורה שנה שנה // כי תחום שנה כל שנה

פריה ויבולה נותנת // מתנה לך נתינת

צדקתכם לא מתמתנת // וזרה בכם לא מתמתנת

ראה

יט אַתְּכֶם הַיּוֹם: וְהִקְלַלְהָ אִם-לֹא תִשְׁמָעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסִרְתֶּם

מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר

כ לא-יִדְעֶתֶם: וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵךְ יְהוָה לֵאמֹר

אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה

כא עַל-הָהָר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הָהָר עֵיבָל: הֲלֹא-הִמָּה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי

דֶּרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ בָּאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּעֶרְבָה מִן-הַגְּלִלָּה אֶצְלָאֹנִי

כב מִרְהָ: כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לָבֹא לְרִשֹּׁת אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה

כג אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירִשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם-בָּהּ: וְשָׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת אֵת

כד כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: אֵלֶּה הַחֻקִּים

וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ

כה לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאֲדָמָה: אַבְד תֵּאבְדוּן

אֶת-כָּל-הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם

אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הָהָרִים הָרָמִים וְעַל-הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רַעֲנָן:

כו וְנָתַצְתֶּם אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם וְשִׁבְרֹתֶם אֶת-מִצְבְּחֵיהֶם וְאַשְׁרִיחֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ

תרגום אונקלוס

יתכן יומא דין: יט ולוטינ אם לא תקבלון לפקודיא דיי אלהכון ותסטון מן אורחא דאנא מפקיד יתכון יומא דין למקד  
בְּתַר טַעֲוֹת עֲמִמָּיָא דְלֹא יָדַעְתִּין: כ ויהי ארי יעילנך יי אלהך לארעא דאת עליל לתמן למירתה ותתין ית מברכיא  
על טורא דגריזין וית מלטטיא על טורא דעיבל: כא הלא אנון בעברא דירדנא אחורי אורח מעלני שמשא בארע  
כנענא דיתבי במישרא לקביל גלגלא בסטר מישרי מורה: כב ארי אתון עברין ית ירדנא למיעל למירת ית ארעא  
דיי אלהכון יחב לכון ויתרתון יתה ותתבון בה: כג ותטרון למעבד ית כל קימא וית דינא דאנא יחב קדמיכון  
יומא דין: כד אלין קימא ודינא דתטרון למעבד בארעא דיהב יי אלהא דאבהתך לך למירתה כל יומא דאתון קיימין  
על ארעא: כה אבדא תאבדון ית כל אתריא דפלו תמן עממא דאתון ירתין יתהון ית טעוהון על טוריא רמא  
ועל רמתא ותחת כל אילן עבוף: כו ותתערעון ית איגוריהון ותתברון ית קמתהון ואשיריהון תיקדון בנוא  
פירוש רש"י

(יט) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת: כל העובד עבודה זרה, הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל. מכאן אמרו: המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כלה: (כ) ונתתה את הברכה. כתרגומי 'ית מברכיא' - את המברכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים הופכים פניהם ופתחו בברכה: 'ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל ה'ארורים' שבפרשה (להלן פרשות קכד-קלה, סדר כא-ל-מה) אמרו תחלה בלשון 'ברוך', ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: (כא) הלא המה. נתן בהם סימן: אחרי. אחר העברת הירדן הרבה והלאה למרחוק, וזהו לשון 'אחרי'. כל מקום שנאמר 'אחרי' - מפלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לצד מערב. וטעם המקרא מוכיח

שהם שני דברים, שנקדו בשני טעמים: 'אחרי' נקוד בפשטא, ו'דרך' נקוד במשפל והוא דגש, ואם היה 'אחרי דרך' דבור אחד, היה נקוד 'אחרי' במשרת, בשופר הפוף, ו'דרך' בפשטא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל: אלוני מרה. שכם הוא, שנאמר 'עד מקום שכם עד אלון מורה' (בראשית י: יז): (כב) כי אתם עברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן בידיכם שתבאו ותירשו את הארץ: (כה) אבד תאבדון. 'אבד' ואחר כך 'תאבדון'. מכאן, לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה: את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדון מהם? 'את אלהיהם' אשר 'על ההרים': (כו) מזבח. של אבנים הרבה: מצבה. של אבן אחת, והוא בימוס ששנינו במשנה: 'אבן שחצבה מתחלה לבימוס': אשרה. אילן הנעבד:

מפתח סדרי התנ"ך לפסוק כה: שלושה ראשי סדרים עוסקים בהשפעת הגויים על עם ישראל. שניים ביחזקאל והשבתי ומתן ממך ואת-זנותך מארץ מצרים ולא-תשא עיניך אליהם ומצרים לא תזכירי עוד (יד:א): וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל-גלוליכם וטהרת אתכם (כב:א): ואחד בנבואות עמוס בתרי עשר ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים ואולך אתכם במדבר ארבעים שנה לרשת את-ארץ האמרי (ו:א):

ראה

וּפָסִילִי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וּאֲבַדְתֶּם אֶת־שִׁמְם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:

כז, כח לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנוֹ תִּדְרָשׁוּ וּבָאתָ

כט שָׁמָּה: וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֲלֵיתִיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂי־רִיתִיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת

ל יִדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבַחֲתֵיכֶם וּבִכּוֹרֹת בָּקָרְכֶם וְצֹאנֵכֶם: וְאָכַלְתֶּם־שָׁם לִפְנֵי

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל־מַשְׁלַח יְדְכֶם אַתֶּם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בְּרִכְךָ

לא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא תַעֲשׂוּן כָּכָל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֲשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ

לב כָּל־הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו: כִּי לֹא־בָאתֶם עַד־עַתָּה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה

לג אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: וְעִבַרְתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ

אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אַתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל־אִיְבֵיכֶם מִסָּבִיב

שני לד וְיִשְׁבַתֶּם־בְּטָח: וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ

שָׁם שָׁמָּה תָבִיאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצֹוֶה אַתְכֶם עֲלֵיתִיכֶם וְזִבְחֵיכֶם

#### תרגום אונקלוס

וְצִלְמֵי טַעֲוֹתְהוֹן תִּקְצְצוּן וּתְבַדּוּן יֵת שׁוּמְהוֹן מִן אַתְרָא הַהוּא: כֹּז לֹא תַעֲבִדוּן בֵּין קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֶן: כֹּחַ אֱלֹהִין לְאַתְרָא דִּיתְרַעֲי יְיָ אֱלֹהֵיכֶן מִכָּל שִׁבְטֵיכֶן לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִּתְבַּעֲצוּ וּתִיתְנוּן לְתִמְן: כֹּט וּתִיתְנוּן לְתִמְן עֲלֻתְכֶן וּנְכַסְתָּ קוּדְשִׁיכֶן וְיֵת מַעֲשֵׂיכֶן וְיֵת אִפְרָשׁוֹת יִדְכוּ וְנִדְרֵיכֶן וְנִדְבַחְכֶן וּבִכּוֹרֵי תוֹרִיכֶן וְעֻנְכוּן: ל וּתִיכְלוּן תִּמְן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֶן וּתְחַדּוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יִדְכוּן אַתְנוּ וְאִנְשׁ בְּתִיכֶן דְּבִרְכָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: לֹא לֹא תַעֲבִדוּן כָּכָל דְּאִנְחָנָא עֲבִדִּין כָּא יוֹמָא דִּין גָּבַר כָּל דְּכָשֵׁר בְּעֵינֵיהּ: לב אֲרִי לֹא אַתִּיתוּן עַד כַּעַן לְבֵית נִיחָא וּלְאַחַסְנָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ זִיב לָךְ: לג וְתַעֲבִדוּן יֵת יִרְדְּנָא וְתִתְבּוֹן בְּאֶרְעָא דִּי אֱלֹהֵיכֶן מַחְסִין יִתְכוּן וְיִנִּיחַ לָכוֹן מִכָּל בְּעָלֵי דְּבִיכֶן מִסְּחוֹר סְחוֹר וְתִתְבּוֹן לְרוּחְצִין: לד וְיֵהִי אַתְרָא דִּיתְרַעֲי יְיָ אֱלֹהֵיכֶן בֵּיהּ לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן לְתִמְן תִּיתְנוּן יֵת כָּל דְּאִנְא מִפְּקִיד יִתְכוּן עֲלֻתְכֶן וּנְכַסְתָּ קוּדְשִׁיכֶן

#### פירוש רש"י

וְהוּא פֶּשֶׁר לְהַקְרִיב בּוֹ חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת נְדָרִים וְנִדְבּוֹת. אֲבָל בַּבִּמָּה אֵין קָרֵב אֶלָּא הַנֶּדֶר וְהַנֶּדֶב, וְזֶהוּ 'אִישׁ כָּל הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו' – נְדָרִים וְנִדְבּוֹת שְׂאֵתָם מִתְנַדְּבִים עַל יְדֵי שְׂיִשָּׁר בְּעֵינֵיכֶם לְהִבָּאֵם וְלֹא עַל יְדֵי חוּכָה, אוֹתָם תִּקְרִיבוּ בַּבִּמָּה: (לב) כִּי לֹא בָאתֶם. כָּל אוֹתָן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה: אֶל הַמְּנוּחָה. זֹו שִׁילָה: הַנַּחֲלָה. זֹו יְרוּשָׁלַיִם: עַד עַתָּה. כְּמוֹ עַדִּין: (לג) וְעִבַרְתֶּם אֶת הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ. שֶׁתַּחֲלִקְוָה, וְיֵהֵא כָּל אֶחָד מִפִּיר אֶת חֲלֻקּוֹ וְאֶת שְׁבִתּוֹ [וְיֵג שְׁבִטוֹ]: וְהֵנִיחַ לָכֶם. לְאַחַר כְּבוֹשׁ וְחִלּוּק וּמְנוּחָה מִן 'הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵנִיחַ ה' לְנַסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל' (שׁוֹפְטִים בִּיח), וְאֵין זֹו אֶלָּא בִימֵי דָּוִד אַז – (לד) וְהָיָה הַמָּקוֹם וְגו'. בְּנוֹ לָכֶם בֵּית הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדוֹד 'וְיֵהִי כִי יֵשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְה' הֵנִיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל אִיְבּוֹ. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נִתָּן הַנְּבִיא, רֹאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיַּרְיָעָה' (שְׁמוּאֵל כג:מ–מא): שָׁמָּה תָבִיאוּ וְגו'. לְמַעַלְהָ אָמַר לְעֲנִין שִׁילָה, וְכֹאֵן אָמַר לְעֲנִין יְרוּשָׁלַיִם. וְלִכְךָ חֲלֻקִּים הַכְּתוּב, לְתַן הֵתֵר בֵּין זֹו לְזֹו: מִשְׁחָרְבָה שִׁילָה וּבָאוּ לְנוֹב, וְחָרְבָה נוֹב וּבָאוּ לְגִבְעוֹן, הָיוּ הַבָּמוֹת מִתְרוֹת, עַד שֶׁבָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם:

וּאֲבַדְתֶּם אֶת שִׁמְם. לְכַנּוֹת לָהֶם שֵׁם לְגִנְאִי: 'בֵּית גִּלְיָא' קוֹרִין לָהּ 'בֵּית פְּרִיא', 'עֵין כָּל' – 'עֵין קוֹץ': (כז) לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן. לְהַקְטִיר לְשָׁמִים בְּכָל מָקוֹם, כִּי אִם בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר' (להלן פסוק לו). דְּבַר אַחֵר: 'וְנִתְצַתֶּם אֶת מִזְבְּחֵיכֶם וְגו' וּאֲבַדְתֶּם אֶת שִׁמְם וְגו' לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן' – אֲזַהֲרָה לְמוֹחֶק אֶת הָשֵׁם וְלִנְוֹתֶיךָ אֲבָן מִן הַמִּזְבֵּחַ אוֹ מִן הָעֶזְרָה. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֲלִל: וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שִׁישְׁרָאֵל נֹוֹתֶיךָ אֶת הַמִּזְבְּחוֹת?! אֶלָּא, שֶׁלֹּא תַעֲשׂוּ כְּמַעֲשֵׂיהֶם וְיִגְרְמוּ עֲוֹנוֹתֵיכֶם לְמַקְדָּשׁ אֲבוֹתֵיכֶם שִׁיחָרֵב: (כח) לְשַׁכְּנוֹ תִּדְרָשׁוּ. זֶה מִשְׁכַּן שִׁילָה: (כט) וְזִבְחֵיכֶם. שְׁלָמִים שֶׁל חוּכָה: מַעֲשֵׂי־רִיתֵיכֶם. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי לְאָכֹל לְפָנִים מִן הַחוּמָה: תְּרוּמַת יְדְכֶם. אֵלוּ הַבִּכּוֹרִים, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם 'וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיֶּדְךָ' (להלן כא:ד): וּבִכּוֹרֹת בָּקָרְכֶם. לְתַתֵּם לְכַהֲנִים וְיִקְרִיבוּם שָׁם: (ל) אֲשֶׁר בְּרִכְךָ ה'. לְפִי הַבְּרָכָה הַבָּא: (לא) לֹא תַעֲשׂוּן כָּכָל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֲשִׂים וְגו'. מוֹסֵב לְמַעַלְה, עַל 'כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן וְגו'' (לעיל כב) – כְּשֶׁתַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, מִיַּד אַתֶּם מִתְרִים לְהַקְרִיב בַּבִּמָּה כָּל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁל כְּבוֹשׁ וְחִלּוּק. וּבַבִּמָּה לֹא תִקְרִיבוּ כָּל מֵה שְׂאֵתָם מִקְרִיבִים 'פֹּה הַיּוֹם' בְּמִשְׁכַּן שֶׁהוּא עִמָּכֶם וְנִמְשַׁח,

מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם וּתְרוֹמַת יְדֵכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:  
 וּשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם  
 וְאִמְהַתֵּיכֶם וְהַלּוּי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה אַתֶּם:  
 לֹא, לֹא הֵשְׁמַר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵיתִךְ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כִּי אִם-בְּמָקוֹם  
 אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ שֶׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיתִךְ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָל אֲשֶׁר  
 לָהּ אֲנֹכִי מִצְוָה: רַק בְּכָל-אוֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח | וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְכַּת יְהוָה  
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֹאכְלֻנּוּ כַּצִּי וְכֹאֵיל:  
 לֹט, מִ רַק הֵדֵם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: לֹא-תוֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ  
 מִעֵשֶׂר דְּגָנְךָ וּתְרִשְׁשֶׁךָ וּצְהָרְךָ וּבִכּוֹרֶת בָּקָרְךָ וּצֹאֲנֶךָ וְכָל-נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר  
 מֵא תִּדָּר וְנִדְּבַתִּיךָ וּתְרוֹמַת יְדֶךָ: כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֻנּוּ בְּמָקוֹם  
 אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלּוּי אֲשֶׁר  
 מִבְּשַׁעְרֶיךָ וּשְׁמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יְדֶךָ: הֵשְׁמַר לָךְ

#### תרגום אונקלוס

מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם וְאִפְרָשׁוֹת יְדִיכֶם וְכָל שְׁפָר נְדָרֵיכֶם וְתִדְּרוּן קָדֶם יִי לָהּ וְתַחֲדוּן קָדֶם יִי אֱלֹהֵיכֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵּיכֶם וְלִיָּאָה דְּבִקְרוּיָכֶם אֲרִי לִית לִיה חוֹלָק וְאַחְסָנָא עִמְכוּן: לֹא אִסְתְּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּסְקִי עֲלוּתְךָ בְּכָל  
 אַתְרָא דְתַחֲזִי: לֹא אֱלֹהִין בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֲי יִי בְּחֵדָא מִן שְׁבָטְךָ תִּמְן תִּסְקִי עֲלוּתְךָ וְתִמְן תַּעֲבִיד כָּל דְּאַנָּא מִפְקִיד לָךְ: לֹא  
 לְחֹד בְּכָל רַעוּת נִפְשֶׁךָ תִּכּוֹס וְתִיכּוֹל בְּשָׂרָא כְּבִרְכַּתָּא דִּי אֱלֹהֶךָ דִּיהֵב לָךְ בְּכָל קְרוֹךְ מִסָּבָא וְדִכָּא יִיכְלוּנִיָּה כְּבָשָׂר  
 טְבִיא וְאִילָא: לֹט לְחֹד דְּמָא לֹא תִיכּוֹלֵן עַל אֶרְעָא תִּישְׁדַּנִּיָּה כְּמַיָּא: מִ לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִיכַל בְּקִירוֹךָ מִעֵשֶׂר עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ  
 וּמִשְׁחָךְ וּבִכּוֹרֵי תוֹרְךָ וְעֹאנְךָ וְכָל נְדָרְךָ דְּתִדָּר וְנִדְּבַתְךָ וְאִפְרָשׁוֹת יְדֶךָ: מֵא אֱלֹהִין קָדֶם יִי אֱלֹהֶךָ תִּיכְלוּנִיָּה בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֲי  
 יִי אֱלֹהֶךָ בִּיה אֶת וּבְרָךְ וּבִרְתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְלִיָּאָה דְּבִקְרוֹךְ וְתַחֲדִי קָדֶם יִי אֱלֹהֶךָ בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדֶךָ: מִבְּ אִסְתְּמַר לָךְ

#### פירוש רש"י

מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם. מְלֻמָּד, שֶׁיֵּבִיא מִן הַמִּבְּחָר:  
 (לֹא) הֵשְׁמַר לָךְ. לִתֵּן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל הַדָּבָר: בְּכָל  
 מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה. אֲשֶׁר יַעֲלֶה בְּלִבְךָ, אֲכַל אֹתָהּ  
 מִקְרִיב עַל פִּי נְבִיא, כְּגוֹן אֲלִיהוּ בְּהַר הַפָּרָמֶל:  
 (לֹא) בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ. בְּחֻלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין. וְלִמְעַלָּה  
 הוּא אוֹמֵר 'מְכַל שְׁבָטֵיכֶם' (לַעִיל פֶּסוּק כ"ח), הֵא  
 כִּי־צֵד? כְּשֶׁקָּנָה דָּוִד אֶת הַגִּרְן מֵאַרְוֶנָּה הִיבּוּסִי גְבַה  
 הִזְהִב מְכַל הַשְּׁבָטִים, וּמִכָּל מָקוֹם הַגִּרְן בְּחֻלְקוֹ שֶׁל  
 בְּנִימִין הָיָה: (לֹא) רַק בְּכָל אוֹת נִפְשֶׁךָ. בְּמָה הַפְּתוּב  
 מְדַבֵּר? אִם בְּבָשָׂר תֹּאזְנָה לְהַתִּירָהּ לָהֶם בְּלֹא  
 הַקֶּרֶבֶת אֲמוּרִים, הִרִי בְּמָקוֹם אַחֵר אָמַר 'כִּי יִרְחִיב  
 ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ וְגו' וְאָמַרְתָּ אֲכַלְהָ בָשָׂר וְגו'  
 (לַחֲלֹן יֵאֵא:!) בְּמָה זֶה מְדַבֵּר? בְּקִדְשִׁים שֶׁנִּפְלָ בָּהֶם  
 מוֹם, שֶׁיִּפְדּוּ וְיֹאכְלוּ בְּכָל מָקוֹם. יְכוּל, יִפְדּוּ עַל  
 מוֹם עוֹבֵר? תִּלְמוּד לֹא־רַק! תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ. אֵין  
 לָךְ בָּהֶם הִתֵּר גִּזְזָה וְחֻלָּב, אֲלֹא אֲכִילָה עַל יְדֵי  
 זְבִיחָה: הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר. לִפִּי שְׂבָא מִכָּח קִדְשִׁים,  
 שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם 'וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא  
 יֹאכֹל' (וִיקָרָא ג'ל"א), הַצֶּרֶךְ לְהַתִּיר בּוֹ, שֶׁטָּמֵא וְטְהוֹר  
 אוֹכְלִים בְּקַעְרָה אַחַת: כַּצִּי וְכֹאֵיל. שְׂאִין קָרֵבֶן בֹּא  
 מִהֶם: כַּצִּי וְכֹאֵיל. לְפִטְרֵן מִן הַזֶּרַע וְהַלְחִיִּים

יא

א פֶּן־תַּעֲזֹב אֶת־הַלֹּי כָּל־יָמֶיךָ עַל־אֲדַמָּתְךָ:

כִּי־יִרְחִיב לֹט בִּרְאֵה

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָשָׂר כִּי־תֵאָוֶה  
 ב נִפְשֶׁךָ לֵאכֹל בָּשָׂר בְּכָל־אוֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר: כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם  
 אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצְאֹנְךָ אֲשֶׁר  
 ג נָתַן יְהוָה לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בִשְׂעָרֶיךָ בְּכָל אוֹת נִפְשֶׁךָ: אֵךְ כַּאֲשֶׁר  
 ד יֹאכַל אֶת־הַצִּבִּי וְאֶת־הָאֵיל כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמָּא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ: רַק  
 חֲזֹק לִבְלֹתִי אֲכַל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר:  
 ה, ו לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם: לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ  
 ז וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֶי יְהוָה: רַק קֹדֶשֶׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיוּ לְךָ

תרגום אונקלוס

דלמא תרחיק ית ליואָה כל יומך על ארעך: א ארי יפתי יי אלהך ית תחומך כמא דמליל לך ותימר איכול בשרא ארי תרעעי נפשך למיכל בשרא בכל רעות נפשך תיכול בשרא: ב ארי יתרחק מנך אתרא דיתרעעי יי אלהך לאשראה שכינתיה תמן ותפוס מתורף ומענך דיהב יי לך כמא דפקידתך ותיכול בקרוך בכל רעות נפשך: ג ברם כמא דמתאכיל בשר טביא ואילא כן תיכלניה מסאבא ודכיא פחדא ייכלניה: ד לחוד תקף בדיל דלא למיכל דמא ארי דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם בשרא: ה לא תיכלניה על ארעא תישדניה כמאי: ו לא תיכלניה בדיל דייטב לך ולבנך בתורף ארי תעביד דכשר קדם יי: ז לחוד קודשך דיהון לך

פירוש רש"י

על אדמתך. אבל בגולה אינך מזהר עליו יותר מעניי ישראל:  
 סדר יא (א) כי ירחיב וגו'. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאווה אדם לאכול בשר אלא מתוך רחבת ידים ועשר: בכל אות נפשך וגו'. אבל במדבר נאסר להם בשר חליץ, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים: (ב) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגו' כאשר צויתך. למדנו, שיש צווי בזביחה היאך ישחט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה בסני: (ג) אך כאשר יאכל את הצבי וגו'. אינך מזהר לאכול בטהרה; אי מה צבי ואיל חלבן מתר, אף חליץ – חלבן מתר? תלמוד לומר 'אך': (ד) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר 'חזק' אתה למד שהיו שטופים בדם

מפתח סדרי התנ"ך היתר אכילת בשר תאווה נקבע על ידי חכמי ישראל כראש סדר זה. מדוע?  
 האפשרות לאכול בשר – ברכת ה' היא! רק בכל־אות נפשך תזבח ואכלת בשר כפרת ה' אלהיך אשר נתן־לך. (לעיל י:לה). זו גם הברכה שניצטוונו לשמור ביכול שדוּתֵינו לאחר הבאת הביכורים לבית המקדש ושמחת בכל־הטוב אשר נתן־לך ה' אלהיך ולביתך (להלן כא:יא) וחובה עלינו לשתף את העניים בשמחה זו אתה והלוי והגר אשר בקרְךָ (שם). וכך, כאשר רש"י רוצה להוכיח את דברי שלמה, ביום חנוכת המקדש, לא־נִפְּלָ דָבָר אֶחָד מִכָּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב [של הקדוש־פרוך־הוא] אשר דָּבַר בְּיַד מֹשֶׁה עֲבָדוֹ (מלכים ז:מו), הוא מצטט את ראש סדר ד' שם – יהודה וישראל רבים פתול אשר־על־הים לרב אכלים ושתים ושמחים: וגם, חגיגת הכרת דוד למלך על כל ישראל נקבעה לראש סדר ו בדברי הימים: וגם הקרובים־אל־הם עד־יששכר וזבולון ונפתלי מביאים להם בחמורים ובגמלים ובפרדים ובבקר מאכל קמח דבילים וצמלים ויין ושמן ובקר וצאן לרב כי שמחה בישראל:  
 גם שלמה המלך, כשחקר את תכלית עמל האדם עלי אדמות, מגיע למסקנה שהעובדה שיש לאדם את האפשרות ליהנות מפרי עמלו – ברכת ה' היא. הפסוקים המבהירים זאת נקבעו כראשי סדרים במגילת קהלת. וגם כל־האדם שיאכל ושתה וראה טוב בכל־עמלו מתת אלהים היא (ב:א), לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב־טוב יינך כי כבר רצה האלהים את־מעשיך (ד:א). בין שני ראשי סדרים אלו, בחרו חכמי ישראל לראש סדר ג את הפסוק המלמד אותנו, שעלינו לשמור על שמנו הטוב! ושלא נשכח זאת בעמלינו להתפרנס – טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הגלגול:

יא

ח וַנְּדַרְיָךְ תִּשָּׂא וּבָאת אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: וַעֲשִׂיתָ עִלְתֶּיךָ הַבֶּשֶׂר  
וְהָדָם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם־זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ  
ט וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל: שֹׁמֵר וְשֹׁמֵעַ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ  
לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרָיִךְ עַד־עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי  
י יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם מ

שלישי

אֲשֶׁר אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשֵּׁת אוֹתָם מִפְּנֶיךָ וּרְשַׁת אוֹתָם וַיִּשְׁבֹּת בְּאַרְצָם:  
יא הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֶיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ  
לְאַחֲרֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָּה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן  
יב גַּם־אֲנִי: לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֶת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא  
עֲשׂוֹ לְאַחֲרֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לְאַחֲרֵיהֶם:  
יג אֶת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסָּף  
עָלֶיךָ וְלֹא תִגָּרַע מִמֶּנּוּ:

## תרגום אונקלוס

וַנְּדַרְיָךְ תִּשָּׂא וּבָאת לְאַתְרָא דִּיתְרַעֲי יי: ח וְתַעֲבִיד עֲלוּתֶיךָ בִּשְׂרָא וּדְמָא עַל מִדְּבָחָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְדָם נִכְסַת קוּדְשֶׁךָ  
יִשְׁתַּפִּיד עַל מִדְּבָחָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וּבִשְׂרָא תִּיכּוּל: ט טַר וְתִקְבִּיל יַת כָּל פְּתִגְמֵיָא הָאֵלִין דְּאָנָא מִפְּקִיד לְךָ בְּדִיל דִּיִּיטֵב לְךָ  
וּלְבָנֶיךָ בְּתַרְךָ עַד עֲלֵמָא אֲרִי תַעֲבִיד דְּתִקִּין וּדְכֻשֵׁר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ: י אֲרִי יִשְׁיַצִּי יי אֱלֹהֶיךָ יַת עֲמִמֵּיָא דָּאת עֲלִיל לְתַמָּן  
לְמִירַת יַתְהוֹן מִן קָדְמָךְ וְתִירַת יַתְהוֹן וְתַתִּיב בְּאַרְעֵהוּ: יא אִסְתַּמַּר לְךָ דְּלִמָּא תַתְּקִיל בְּתַרִּיהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קָדְמָךְ  
וְדִלְמָא תַתְּבַע לְטַעֲוִתְהוֹן לְמִימַר אִיכְדִין פְּלַחִין עֲמִמֵּיָא הָאֵלִין יַת טַעֲוִתְהוֹן וְאֶעֱבִיד כֵּן אָפָּ אָנָּא: יב לֹא תַעֲבִיד כֵּן  
קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמַרְחָק קָדָם יי דְּשַׁנִּי עֲבִדִין לְטַעֲוִתְהוֹן אֲרִי אָפָּ יַת בְּנִיהוֹן וְיַת בְּנִתְהוֹן מוֹקְדִין בְּנִירָא לְטַעֲוִתְהוֹן:  
יג יַת כָּל פְּתִגְמֵיָא דְּאָנָא מִפְּקִיד יַתְּכּוֹן יַתִּיה תַּטְרוֹן לְמַעַבֵּד לֹא תִסְפּוֹן עֲלוּהִי וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיה:

## פירוש רש"י

עָלֶיךָ נֹשִׂים רַבִּים, וַיְהִיו מַחְזִירִין וּמִתְנַקְשִׁין אַחֲרֵי  
מִמּוֹנָם: אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֶיךָ. אַחֲרֵי שֶׁתִּרְאֶה  
שֶׁאֲשַׁמְדִּים מִפְּנֶיךָ, יֵשׁ לְךָ לֵת לֵב מִפְּנֵי מַה נִּשְׁמְדוּ  
אֵלֶּיךָ? מִפְּנֵי מַעֲשִׂים מְקַלְקָלִים שֶׁבִּידִיָּהֶם. אָפָּ אַתָּה  
לֹא תַעֲשֶׂה כֵּן, שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁמִידוּךָ: אֵיכָּה  
יַעֲבֹדוּ. לִפִּי שֶׁלֹּא עָנַשׁ עַל עֲבוּדָה זָרָה אֲלֵא עַל זְבוּחַ  
וְקִטּוֹר וְנִסּוּךְ וְהַשְׁתַּחֲוָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'בְּלִתִּי לֵה'  
לְבָדוּ' (שְׁמוֹת טו:ז) – דְּבָרִים הַנַּעֲשִׂים לְגִבְיָה, בָּא  
וְלִמְדָךְ כָּאֵן, שֶׁאִם דָּרְכָה שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה לְעִבְדָה  
בְּדָבָר אַחֵר, כְּגוֹן פּוֹעֵר לְפַעוֹר וְזוֹרֵק אֶבֶן לְמַרְקוּלִים  
זוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ – וְחֵיב, אֲבָל זְבוּחַ וְקִטּוֹר וְנִסּוּךְ  
וְהַשְׁתַּחֲוָּא, אֲפֹלוּ שֶׁלֹּא כְּדָרְכָה – חֵיב: (יב) כִּי גַם  
אֶת בְּנֵיהֶם. 'גַּם' לְרִבּוּת אֶת אֲבוֹתֵיהֶם וְאִמּוֹתֵיהֶם.  
אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי רֹאֲיִיתִי גּוֹי שֶׁכָּפְתּוֹ לְאַבְיוֹ לְפָנֵי  
כָּלִבּוֹ וְאָכְלוֹ: (יג) אֶת כָּל הַדָּבָר. קָלָה כְּחֻמְרָה:  
תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת. לִתֵּן 'לֹא תַעֲשֶׂה' עַל 'עֲשֵׂה'  
הָאִמּוֹרִים בִּפְרָשָׁה. שֶׁכָּל הַשְׁמָר' – לְשׁוֹן 'לֹא  
תַעֲשֵׂה' הוּא, אֲלֵא שֶׁאֵין לֹקֵין עַל הַשְׁמָר' שֶׁל  
'עֲשֵׂה': לֹא תִסָּף עָלֶיךָ. חֲמֵשׁ טוֹטְפוֹת בְּתַפְלִין,  
חֲמִשָּׁה מִיָּנִין בְּלוּלָב, אַרְבַּע בְּרִכּוֹת בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים:

(ח) וַעֲשִׂיתָ עִלְתֶּיךָ. אִם עוֹלוֹת הֵן, תֵּן הַבֶּשֶׂר וְהָדָם  
עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ; וְאִם זִבְחֵי שְׁלָמִים הֵם – דָּם זִבְחֶיךָ  
יִשְׁפֹךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלָה, וְאַחֲרַיִךְ 'וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל'.  
וְעוֹד דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: 'רַק קִדְשֶׁיךָ' – בָּא לְלַמֵּד עַל  
הַקִּדְשִׁים שֶׁבַחֲוָצָה לְאַרְץ, וְלַלְמַד עַל הַתְּמוּרוֹת וְעַל  
וְלָדוֹת קִדְשִׁים שֶׁיִּקְרְבוּ: (ט) שֹׁמֵר. זוֹ מִשְׁנָה, שֶׁאַתָּה  
צָרִיךְ לְשִׁמְרָה בְּכַתְּבֶיךָ שֶׁלֹּא תִשְׁכַּח, כְּעֵינִי שֶׁנֶּאֱמַר  
'כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֶם בְּכַתְּבֶיךָ' (מִשְׁלֵי ה:קכג), וְאִם  
שְׁנִיתִי, אֲפֹשֶׁר שֶׁתִּשְׁמַע וְתִקֵּים. הֵא, כָּל שְׂאִינוֹ בְּכָלִל  
מִשְׁנָה, אִינוֹ בְּכָלִל מַעֲשֶׂה: אֶת כָּל הַדְּבָרִים. שֶׁתִּהְיֶה  
חִבִּיבָה עָלֶיךָ מִצְוָה קְלָה כְּמִצְוָה חֲמוּרָה: הַטּוֹב.  
בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם: וְהַיָּשָׁר. בְּעֵינֵי אָדָם: (יא) פֶּן תִּנְקֹשׁ.  
אוֹנֵקְלוֹס תִּרְגַּם לְשׁוֹן מוֹקֵשׁ. וְאֲנִי אוֹמֵר, שֶׁלֹּא חֵשׁ  
לְדַקְדָק בְּלִשׁוֹן, שֶׁלֹּא מְצִינוֹ נוֹ"ן בְּלִשׁוֹן 'יוֹקֵשׁ',  
וְאֲפֹלוּ לִיסוֹד הַנוֹפֵל מִמֶּנּוּ. אֲבָל בְּלִשׁוֹן טְרוּף  
וְקִשְׁקוּשׁ מְצִינוֹ נוֹ"ן: 'וְאַרְכָּבְתָּהּ דָּא לְדָא נִקְשָׁן'  
(דְּנִיאל ג:מז), וְאָפָּ זֶה אֲנִי אוֹמֵר 'פֶּן תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם' –  
פֶּן תִּטְרַף אַחֲרֵיהֶם לְהִיּוֹת כְּרוּךְ אַחֲרֵי מַעֲשֵׂיהֶם. וְכֵן  
'נִקְשׁ נֹשֶׂה לְכָל אֲשֶׁר לוֹ' (תְּהִלִּים סדר טו פסוק קיז,  
מִזְמוֹר קח שְׁלֹשׁ פְּסוּקֵי יֵא) – מְקַלֵּל אֶת הָרָשָׁע לְהִיּוֹת

## מפתח סדרי התנ"ך

טעות בחלוקת הפרקים: פסוק יג, האחרון בפרשה מ, נקבע לראש פרק. הרחבה בנושא נמצאת בתחילת חומש ויקרא.

יֵאָדָה, טו כִּי־יָקוּם בְּקֶרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת: וּבֹא מֵאָדָם רָאָה

הָאוֹת וְהַמּוֹפֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר  
טז לֹא־יָדַעְתֶּם וְנִעַבְדָם: לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֲוֹלָם  
הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנִּסָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעוֹת הִישָׁכֶם אֲהַבִּים  
יז אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם  
תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ  
יח וְכוּ תִדְבְּקוּן: וְהַנְּבִיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבֶּר־סֹרֶה  
עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֵךְ מִבֵּית עֲבָדִים  
לְהַדְיָח מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע  
טט מִקֶּרְבְּךָ: כִּי יִסִּיתֶךָ אַחֲרֶיךָ מֵב

בֶּן־אִמָּךְ אוֹ־בִנְךָ אוֹ־בִתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ אוֹ רַעַךְ אֲשֶׁר כִּנְפֶשְׁךָ בִּסְתֶר  
לֵאמֹר נִלְכָּה וְנִעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאַבְתִּיךָ:  
כ מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבְתִיכֶם הַקְרִיבִים אֵלֶיךָ אוֹ הַרְחִיקִים מִמֶּךָ מִקְצֶה

#### תרגום אונקלוס

יז ארי יקום בינך נביא או חלים חלמא ויתין לך את או מופת: טו וייתי אתא ומופתא דמליל עמך למימר  
נהך בטר טעות עממיא דלא ידעתנן ונפלחנן: טז לא תקביל לפתגמי נביא ההוא או מן חלים חלמא ההוא  
ארי מנסי יי אלהכון יתכון למדע האיתכון רחמין ית יי אלהכון בכל לבכון ובכל נפשכון: יז בטר פולחנא  
דיי אלהכון תהכון ויתיה תדחלון וית פקודוהי תשרון ולמימריה תקבלון וקדמוהי תפלחון ולדחלתיה  
תתקרבון: יח ונביא ההוא או חלים חלמא ההוא יתקטיל ארי מליל סטיא על יי אלהכון דאפיק יתכון מארעא  
דמצרים ודפרקך מבית עבדותא לאטעיותך מן אורחא דפקדך יי אלהך למהך בה ותפלי עבד דביש מבינך:  
יט ארי ימלכנך אחוך בר אמך או ברך או ברךך או אתת קימך או חבךך דכנפשך בסתרא למימר נהך ונפלח  
לטעות עממיא דלא ידעתא את ואבהתך: כ מטעות עממיא דכסתרניכון דקריבין לך או דרחיקין מנך מסיפי

#### פירוש רש"י

(יז) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון  
'ועשית לי אות' (שופטים ד:יח), ואומר 'יהי נא חרב  
אל הגזזה וגו' (שם מ): או מופת. בארץ [ויג ונתן אליך  
אות. בשמים, דכתיב 'והיו לאתת ולמועדים'  
(בראשית א:יז): או מופת. בארץ, דכתיב 'אם טל יהיה  
על הגזזה לבדה ועל כל הארץ חרב' (שופטים ד:לח)]  
אף על פי כן לא תשמע לו. ואם תאמר: מפני מה  
נותן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה לעשות אות?  
'כי מנסה ה' אלהיכם אתכם' (פסוק טז): (יז) ואת  
מצותיו תשמרו. תורת משה: ובקלו תשמעו. בקול  
הנביאים: ואתו תעבדו. במקדשו: ובו תדבקון.  
הדבק בדרכיו: גמל חסדים, קבר מתים, בקר  
חולים, כמו שעשה הקדוש ברוך הוא: (יח) סרה.  
דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא  
צויתו לדבר כן, דישטלוד"א בלעז: והפך מבית  
עבדים. אפלו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו:

#### מפתח סדרי התנך

ערכים בראשי הסדרים: רש"י בפסוק יז מסביר שהדרך להדבק בקבה היא להדבק בדרכיו. ביקור הקדוש-  
ברוך-הוא את אברהם החולה נקבע לראש סדר טו בבראשית, וניחום האבלים שהקדוש-ברוך-הוא ניחם את יעקב  
נקבע לראש סדר לב בבראשית - ויבא אלהים אל-יעקב עוד... ויברך אתו: ומפרש רש"י - ברפת אבלים.

יא

ראה

כא הארץ ועד-קצה הארץ: לא-תאבה לו ולא תשמע אליו ולא-תחוס  
 כב עינך עליו ולא-תחמל ולא-תכסה עליו: כי הרג תהרגנו ידך  
 כג תהיה-בו בראשונה להמיתו ויד כל-העם באחרונה: וסקלתו באבנים  
 ומת כי בקש להדיחך מעל יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית  
 כד עבדים: וכל-ישראל ישמעו ויראון ולא-יוספו לעשות כדבר הרע הזה  
 כה בקרבך: כי-תשמע באחת עריך אשר יהוה מג  
 כו אלהיך נתן לך לשבת שם לאמר: יצאו אנשים בני-בליעל מקרבך  
 וידיחו את-ישובי עירם לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר  
 כז לא-ידעתם: ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר  
 כח נעשתה התועבה הזאת בקרבך: הפה תפה את-ישובי העיר ההוא  
 לפי-חרב החרם אתה ואת-כל-אשר-בה ואת-בהמתה לפי-חרב:  
 כט ואת-כל-שללה תקבץ אל-תוך רחבה ושרפת באש את-העיר  
 ואת-כל-שללה כליל ליהוה אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד:

## תרגום אונקלוס

ארעא ועד ספי ארעא: כא לא תיבי ליה ולא תקביל מניה ולא תחוס עליו ולא תכסי עלוהי:  
 כב ארי מקטל תקטלניה ידך תהי ביה בקדמיתא למקטליה וידא דכל עמא בבתריתא: כג ותרגמניה באבניא וימות  
 ארי בעא לאטעיותך מדחלתא דיי אלהך דאפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא: כד וכל ישראל ישמעון וידחלו  
 ולא ייספון למעבד כפתגמא בישא הדין בינך: כה ארי תשמע בחדא מן קרוד דיי אלהך יהיב לך למתב תמן למימר:  
 כז נפקו גוברין בני רשעא מבינך ואטעיו ית יתבי קרתהון למימר נהך ונפלא לטעות עממיא דלא ידעתון:  
 כח ותתבע ותבדוק ותשאל יאות והא קושטא בין פתגמא אתעבידת תועיבתא דהא בינך: כח ממחא תמחי  
 ית יתבי קרתא ההיא לפתגם דחרב גמר יתה וית כל דבה וית בעירה לפתגם דחרב: כט וית כל עדאה תכנוש  
 לגו פתאה ותוקיד בנורא ית קרתא וית כל עדאה גמיר קדם יי אלהך ותהי תל חרוב לעלם לא תתבני עוד:

## פירוש רש"י

מקצה הארץ. זו חמה ולבנה וצבא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו: (כא) לא תאבה לו. לא תהא תאב לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא טו:יח) – את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. בהתחננו על נפשו למחול לו: לפי שנאמר 'עזב תעזב עמו' (שמות יז:יב) – לזה לא תעזב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר 'לא תעמד על דם רעך' (ויקרא טו:טז) – על זה לא תחוס: ולא תחמל. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, אינך רשאי לשחק: (כב) כי הרג תהרגנו. אם יצא מבית דין זכאי – החזירהו לחובה, יצא מבית דין חייב – אל תחזירהו לזכות: ידך תהיה בו בראשונה. מצוה ביד הנסת להמיתו; לא מת בידו, ימות ביד אחרים, שנאמר 'ויד כל העם וגו': (כח) לשבת שם. פרט

לירושלים, שלא נתנה לדירה: כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן: 'יצאו אנשים'. (כו) בני בליעל. בלי על, שפרקו עלו של מקום: אנשים. ולא נשים: ישובי עירם. ולא יושבי עיר אחרת; מכאן אמרו: אין נעשית עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה: (כז) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו שבע חקירות מרבו המקרא. כאן יש שלש: דרישה וחקירה ו'היטב'. – 'שאלת' אינו מן המנין, וממנו למדו בדיקות – ובמקום אחר הוא אומר: 'ודרשת היטב' (שם יז:ט), ועוד במקום אחר הוא אומר 'ודרשו השפטים היטב' (להלן טו:יז), למדו 'היטב' 'היטב' לגזרה שוה, לתן האמור של זה בזה: (כח) הפה תפה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם, המיתם באחרת: (כט) לה' אלהיך. לשמו ובשבילו:

סדר יא פותח כי-ירחיב ה' א' את-גבולך כאשר דבר-לך ובמכילתא: 'והיכן דיבר? כי-אורי'ש גוים מפניך והרחבתי את גבולך (שמות כה:טח), ושתי את גבולך מים-סוף ועד-ים פלשתים וממך עד-הנהר (שם יז:לא)' (מכילתא דרבי ישמעאל יב:כה). ובהפסרת הסדר (ישעיה כב:כג-כו) הרחיבי מקום אהלך... כי-ימין ושמאל תפריצי וזרעך גוים יירש ופירש המלכים: 'כי אחר שישאל יהיו רבים מאד ולא תוכל ארץ ישראל להחזיק את כולם, לכן תרחיב הארץ את גבולה, ותתפשט עד חוצה לארץ', ובספר קול התור: 'הרחיבי וכו' מצות הרחבת הגבולים הוא בתפקידו של משיח בן יוסף'.

יא

ל' וְלֹא יִדְבֹק בְּיָדְךָ מֵאוֹמָה מִן־הַחֹרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אָפוֹ

ראה

לא וְנָתַתְּ לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֵּךְ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל־

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצוּךְ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת

יב

א' הַיֵּשֶׁר בְּעֵינַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה מִד' רביעי ד'

ב' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמָת: כִּי עַם קָדוֹשׁ

אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בָּחַר יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים

ג, ד' אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה: זֹאת מֵה

ה' הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהוּא כְּשֹׁבִים וְשֶׁהוּא עֲזִים: אֵיל וְצִבִּי וַיִּחְמֹר

ו' וְאֶקוּ וְדִישָׁן וְתֹאזוּ וְזָמְרוּ: וְכָל־בְּהֵמָה מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַל שְׁתֵּי

ז' פִּרְסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אַתָּה תֹּאכְלוּ: אֲךָ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי

הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפִּרְסָה הַשְּׁסוּעָה אֶת־הַגִּמְלָה וְאֶת־הָאֲרָנְבַת וְאֶת־הַשֹּׁפָן

ח' כִּי־מַעֲלָה גֵרָה הִמָּה וּפִרְסָה לֹא הִפְרִיסוּ טִמְאִים הֵם לָכֵם: וְאֶת־הַחֲזִיר

#### תרגום אונקלוס

ל' וְלֹא יִדְבֹק בְּיָדְךָ מִן חֲרָמָא מִן חֲרָמָא דִּיתוּב יִי מִתְקוּף רִגְזִיָּה וְיִתִּין לָךְ רַחֲמִין וִירְחִים עֲלֶיךָ וְיִסְגִּינָךְ כְּמָא דְקִיָּים לְאַבְרָהָם: לֹא אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהִיךָ לְמַטְרָה יִת כָּל פְּקוּדֵיהִי דִּנְאָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַעַבְד דְּכֶשֶׁר קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ: א' בָּנִין אַתּוֹן קָדָם יִי אֱלֹהֵינוּ לֹא תִתְהַמְמוּן וְלֹא תִשְׁוֹן מִרְט בֵּין עֵינֵינוּ עַל מִית: ב' אֲרִי עַם קָדִישׁ אֶת קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ אֲתִרְעִי יִי לְמַהוּי לִיָּה לְעַם חֲבִיב מִכָּל עַמִּיָּא דְעַל אֲפִי אֲרַעָא: ג' לֹא תִיכּוֹל כָּל דְּמִרְחָק: ד' דִּין בְּעִירָא דְתִיכּוֹן תּוֹרִין אֲמִרִין דְּרַחֲלִין וּגְדִין דְּעִזִּין: ה' אֵילָא וְטִבִּיא וְיִחְמֹרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרְבִלָא וְדִישָׁן: ו' וְכָל בְּעִירָא דְסִדִּיקָא פִּרְסָתָהּ וּמִטְלָפָא טְלָפִין תִּרְתִּין פִּרְסָתָהּ מִסְקָא פִּשְׁרָא בְּעִירָא יִתָּה תִיכּוֹן: ז' בָּרַם יִת דִּין לֹא תִיכּוֹן מִמִּסְקִי פִּשְׁרָא וּמִסְדִּיקִי פִּרְסָתָא מִטְלָפִי טְלָפִיא יִת גִּמְלָא וְיִת אֲרָנְבָא וְיִת טִבְזָא אֲרִי מִסְקִי פִּשְׁרָא אֲנוֹן וּפִרְסָתָהּ לֹא סִדִּיקָא מִסְאֲבִין אֲנוֹן לָכוֹן: ח' וְיִת חֲזִירָא

#### פירוש רש"י

(ל') לְמַעַן יָשׁוּב ה'. מוֹסֵב עַל 'הִכָּה תִּכָּה' (פסוק כח): מִחֲרוֹן אָפוֹ. שְׁכַל זְמַן שֶׁעֲבוּדָה זָרָה בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אָף בְּעוֹלָם: סדר יב' (א') לֹא תִתְגַּדְּדוּ. לֹא תִתְנֹן גְּדִידָה וְשִׁרְט בְּבִשְׂרָכֶם עַל מֵת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֲמֹרִיִּים עוֹשִׂין; לְפִי שְׂאֵתָם בָּנִיו שֶׁל מָקוֹם, וְאַתֶּם רְאוּיִין לְהִיּוֹת נָאִים וְלֹא גְדוּדִים וּמִקְרָחִים: בֵּין עֵינֵיכֶם. אֲצֵל הַפִּדְחָת, וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר 'לֹא יִקְרָחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם' (ויקרא יז:ה) – לַעֲשׂוֹת כָּל הָרָאשׁ כְּבִין הָעֵינִים: (ב') כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה. קִדְשָׁת עֲצָמְךָ מֵאֲבוֹתֶיךָ, וְעוֹד 'וּבָךְ בָּחַר ה'': (ג') כָּל תּוֹעֵבָה. כָּל שֶׁתַּעֲבֹתִי לָךְ. כְּגוֹן: צָרַם אֶזֶן בְּכוֹר כְּדִי לְשַׁחֲטוֹ בַּמִּדְיָנָה, הָרִי דָּבָר שֶׁתַּעֲבֹתִי לָךְ, 'כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ' (ויקרא יח:ה), כָּא וְלִמַּד כָּאן שֶׁלֹּא יִשְׁחַט וְיֹאכַל עַל אוֹתוֹ הַמוֹם. בְּשֵׁל בָּשָׂר בְּחֵלֶב, הָרִי דָּבָר שֶׁתַּעֲבֹתִי לָךְ,

הַזֵּהִיר כָּאן עַל אֲכִילָתוֹ: (ד'–ה') זֹאת הַבְּהֵמָה וְגו' אֵיל וְצִבִּי וַיִּחְמֹר. לְמַדְנוּ שֶׁהַחִיָּה בְּכָל־בְּהֵמָה, וְלִמַּדְנוּ שֶׁבְּהֵמָה וַחֲיָה טְמֵאָה מְרַבָּה מִן הַטְּהוֹרָה, שֶׁבְּכָל מָקוֹם פּוֹרֵט אֶת הַמוֹעֵט: וְאֶקוּ. מִתְרַגֵּם 'יַעֲלָא' – 'יַעֲלִי סִלְע' (איוב ח:ח) הוּא אִישׁטֹאנְבוֹק: וְתֹאזוּ. 'תּוֹרְבִלָא', שׁוֹר הַיַּעַר; 'בֹּאֲלָא' – 'יַעַר' בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי: (ו') מִפִּרְסַת. סְדוּקָה, כְּתִרְגוּמוֹ: פִּרְסָה. פִּלְטָא: וְשִׁסְעַת. חֲלוּקָה בְּשְׁתֵּי צִפְרָנִים, שֶׁיֵּשׁ סְדוּקָה וְאִינָה חֲלוּקָה בְּצִפְרָנִים, וְהִיא טְמֵאָה: בְּבֵהֶמָה. מִשְׁמַע, מֵה שֶׁנִּמְצָא בְּבֵהֶמָה – אֲכָל. מִכָּאן אֲמָרוּ, שֶׁהַשְּׁלִיל מִתֵּר בְּשַׁחֲטָתָא אֲמָרוּ: (ז') הַשְּׁסוּעָה. בְּרִיָּה הִיא שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁתֵּי שִׁדְרָאוֹת. אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ: לָמָּה נִשְׁנוּ בְּבֵהֶמָה – מִפְּנֵי הַשְּׁסוּעָה וּבְעוֹפּוֹת – מִפְּנֵי הָרָאָה (להלן פסוק יג), שֶׁלֹּא נִאֲמָרוּ בְּתוֹרַת כְּהֵנִים:

#### מפתח סדרי התנ"ך

ראשי הסדרים הם פסוקי יסוד במחשבת ישראל. בפירושו לפרשת שמע ישראל (דברים ו:ד) מביא רש"י ראש סדר העוסק בקשרי אב ובן שבין הקדוש-ברוך-הוא וישראל: וְשִׁנַּנְתֶּם לְבַבְיָךְ. אֵלּוּ הַתְּלִמִּידִים. מְצִינוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַתְּלִמִּידִים קְרוּיִם בָּנִים, שְׁנֵאֲמָר: בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם (ראש סדר יב כאן), וְאוֹמֵר: בָּנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בֵּית אֵל (מלכים יט:לג), וְכֵן בְּחֻקֵּיהֶם שֶׁלֹּא תוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל וּקְרָאָם בָּנִים, שְׁנֵאֲמָר: בָּנֵי עֵתָה אֵל תִּשְׁלֹו (ראש סדר כב בדברי הימים). וְכֵשֶׁם שֶׁהַתְּלִמִּידִים קְרוּיִים בָּנִים כֹּךְ הָרַב קְרוּי אָב: שְׁנֵאֲמָר, אָבִי אָבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל וְגו' (מלכים יט:מב):

יב

כִּי־מִפְּרִיס פֶּרֶסָה הוּא וְלֹא גִרָה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ ראה

ט וּבִגְבֻלָתֶם לֹא תִגְעוּ: אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר מו

י בַּמָּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ: וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר

יא וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם: כָּל־צִפּוֹר מו

יב טְהוֹרָה תֹאכְלוּ: וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהָעֶזְנִיָּה:

יג,יד,טו וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָּה וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ: וְאֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינּוֹ: וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה

טז וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּגֶץ לְמִינָהּ: אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף

יז, יח וְהַתְּנִשְׁמָת: וְהַקָּאֵת וְאֶת־הַרְחָמָה וְאֶת־הַשִּׁלָּךְ: וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ

יט, כ וְהַדּוֹכִיפֶת וְהָעֵטְלָף: וְכָל שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ: כָּל־עוֹף

כא טְהוֹר תֹאכְלוּ: לֹא־תֹאכְלוּ כָל־נֶבֶלָה לִגְר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנָהּ וְאֶכְלָה

תרגום אונקלוס

ארי סדיק פרסתא הוא ולא פשר מסאב הוא לכון מבשרהון לא תיכלון ובגבולתהון לא תקרבון: ט ית דין תיכלון מכל דבמא כל דליה ציצין וקלפין תיכלון: י וכל דלית ליה ציצין וקלפין לא תיכלון מסאב הוא לכון: יא כל צפר דכי תיכלון: יב ודין דלא תיכלון מנהון נשרא וער ועזא: יג ובת כנפא וטרפיתא ודיתא לזנה: יד וית כל עורבא לזניה: טו וית בת נעמיתא וציצא וצפר שחפא ונצא לזניה: טז וקדיא וקפופא ובותא: יז וקתא וירקריקא ושלי נונא: יח וחוריתא ואבו לזנה ונגר טורא ועטליפא: יט וכל רחשא דעופא מסאב הוא לכון לא יתאכלון: כ כל עוף דכי תיכלון: כא לא תיכלון כל נבילא לתותב ערל דבקרוד תתננה וייכלנה

פירוש רש"י

(ח) ובגבולתם לא תגעו. רבותינו פרשו ברגל, שאדם חייב לטהר עצמו ברגל. יכול, יהיו מזהרים בכל השנה? תלמוד לומר 'אמר אל הכהנים וגו' (ויקרא יז:א), ומה טמאת המת חמורה – כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, – טמאת נבלה קלה לא כל שכן? (יא) כל צפור טהרה תאכלו. להתיר משלחת שבמצרע: (יב) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוטה: (יג) והראה ואת האיה וגו'. היא ראה, היא איה, היא דיה. ולמה נקרא שמה 'ראה'? שרואה ביותר. ולמה הזהירך בכל שמוטיה? שלא לתן פתחון פה לבעל דין לחלק, שלא יהא האוסרה קורא אותה 'ראה' והבא להתיר אומר זו – 'דיה' שמה או 'איה' שמה, וזו לא אסר הכתוב.

מפתח סדרי התנך

פתיחת הפטרת סדר יב היא ההפטרה של שני סדרים נוספים. הפטרת סדר יב היא בישעיה (יט:יז-כב). שני הפסוקים הראשונים הם, גם הפטרת סדר כד בבראשית: ויהי צחק וגו' ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: וגם הפטרת סדר י בשמות: וידבר ה' אל־משה לאמר: קדש־לי כל־בכור פטר כל־רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: מדוע בהפטרה כאן הוסיפו עוד שמונה פסוקים? יתכן והקשר הוא בין המשך הסדר לסיום ההפטרה. החל מפסוק כז בסדר יב כאן, עוסקת התורה במצוות צדקה שונות כמעשר עני, שמיטת כספים ועוד. גם שני פסוקי ההפטרה האחרונים עוסקים בצדקה כבסיס לגאולת העם.

ישעיה סדר יט פסוק יב שמעו אלי בית יעקב וכל־שארית בית ישראל העמסים מני־בטן הנשאים מני־רחם: יג ועד־זקנה אני הוא ועד־שיבה אני אסבל אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל ואמלט: יד למי תדמיוני ותשוו ותמשלוני ונדמה: טו הזלים זהב מפס וכסף בקנה ישקלו ישכרו צורף ויעשהו אל יסגדו אף־ישתחוו: טז שִׁאָהוּ עַל־כִּתְּף יִסְבְּלוּהוּ וַיִּנְיַחוּהוּ תַּחְתֵּי וַיַּעֲמֵד מִמָּקוֹמוֹ לֹא יִמֵּשׁ אֶף־יִצְעַק אֵלָיו וְלֹא יַעֲנֶה מִצָּרָתוֹ לֹא יוֹשִׁיעֵנּוּ: יז זכרו־זאת והתאששו השיבו פושעים על־לב: יח זכרו ראשונות מעולם כי אנכי אל ואין עוד אלהים ואפס כמוני: יט מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא־נעשו אמר עצתי תקום וכל־חפצי אעשה: כ קרא ממזרח עיט מארץ מרחק איש עצתי אף־דברתי אף־אביאנה יצאתי אף־אעשה: כא שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה: כב קרבותי צדקתי לא תרחק ותשועתי לא תאחר ונתתי בציון תשועה לישראל תפארתי:

יב

או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך לא תבשל גדי בחלב  
אמו:

כב, כג עשר תעשר את כל-תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה: ואכלת מח חמישי ה לפני יהוה אלהיך במקום אשר-יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את-יהוה כד אלהיך כל-הימים: וכי-ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי-ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כי יברכך יהוה כה אלהיך: ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל-המקום אשר יבחר כו יהוה אלהיך בו: ונתתה הכסף בכל אשר-תאנה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך

## תרגום אונקלוס

או תזבנה לבר עממין ארי עם קדיש את קדם יי אלהך לא תכלון בשר בחלב: כב עשרא תעשר ית כל עללת זרעך דיפיק חקלא שנה שנה: כג ותיכול קדם יי אלהך באתרא דיתרעי לאשראה שכינתיה תמן מעשר עבורך חמרך ומשחך ובכורי תורך וענך בדיל דתילך למדחל קדם יי אלהך כל יומיא: כד וארי יסגי מנך אורחא ארי לא תכול למטליה ארי יתרחק מנך אתרא דיתרעי יי אלהך לאשראה שכינתיה תמן ארי יברכך יי אלהך: כה ותתין בכספא ותצור כספא בידך ותהך לאתרא דיתרעי יי אלהך ביה: כו ותתין כספא בכל דתתרעי נפשך בתורי ובענא ובחמר חדת ועתיק ובכל דתשאלך נפשך ותיכול תמן קדם יי אלהך

## פירוש רש"י

כי עם קדוש אתה לה'. קדש את עצמך במתן לה'. דברים המתירים ואחרים נוהגים בהם אסור, אל תתירם בפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים (שמות יז:כו; שם כה:ע), פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה: לא תבשל גדי וגו' (כב) עשר תעשר. מה ענין זה אצל זה? אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אל תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן; שאם אין אתם מעשרים מעשרות פראוי, כשהוא סמוך להתבשל, אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר 'ושדפה לפני קמה' (מלכים לא:ח), וכן לענין בכורים:

## פתיחת סדר שלא בפתיחת נושא

## מפתח סדרי התנך

מרבית סדרי התורה מתחילים בתחילת הנושא שהסדר עוסק בו. לעתים רחוקות קבעו חז"ל את תחילת הסדר באופן שונה. וזו אחת הפעמים. רבים מדיני מתנות עניים בחומש דברים מופיעים כאן בסדרת "ראה". דיני הנתינה לעניים כתובים בחמש פרשות: פרשה מח עוסקת בעיקר במצוות מעשר שני – עשר תעשר את כל-תבואת זרעך, ובסופה מדגישה התורה: והלני אשר-בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך. פרשה מט עוסקת בדין ביעור מעשרות ובו מדגישה התורה שמטרתו היא ובא הלוי כי אין-לו חלק ונחלה עמך והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו. פרשה נ עוסקת בדין שמיטת חובות העניים: וזה דבר השמטה שמוט כל-פעל משה ידו אשר ישה ברעהו. פרשה נא עוסקת בחובה להלוות לעני גם לפני שנת השמיטה: כי-יהיה בך אביון... השמר להך פן-יהיה דבר עם-לבבך בליעל לאמר קרבה שנת-השבע... ולא תתן לו... נתון תתן לו. ופרשה נב עוסקת במצוות הענקה לעבד העברי המשתחרר: כי-ימכר לך אחיך העברי... וכי-תשלחנו חפשי מעמך... העניק תעניק לו. לכאורה סדר הקריאה היה אמור להתחיל בפרשת עשר תעשר, אך חז"ל קבעו את תחילת סדר יג במצוות נתינת הלואה לעני גם בערב שנת השמיטה – מצווה זו שחשיבותה מרובה, קשה ביותר לביצוע, ולכן מצווה התורה לא תאמץ את-לבבך ולא תקפץ את-ידך מאחיק האביון.

ובאמת בקריאה של שמיני עצרת בארץ ישראל התחילו בפרשת עשר תעשר. וכדברי רש"י (מגילה דף לא): "קורין כל-הפכור. אלא שמתחילין עשר תעשר לפי שיש באותה פרשה מצות וחוקים הרבה הנהוגות בחג באותו זמן; שהוא זמן אסיף ועת שהעניים צריכין לאסוף מאכל לביתם; ועוד יש באותה פרשה – מצות מעשר עני, ומצות 'נתון תתן', ו'פתוח תפתח', ו'העניק תעניק' לעבד עברי, ושילוח חפשי, ו'העבט תעביטנו'."

יב כז וְשִׁמַּחְתָּ אִתָּהּ וּבֵיתָךְ: וְהָלֹוִי אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֻנוּ כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק ראה

כח וְנִחַלְתָּ עִמָּךְ: מִקְצָה | שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר מִט

כט תְּבוֹאֲתָךְ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: וּבֹא הָלֹוִי כִּי אֵין-לוֹ חֵלֶק וְנִחַלְתָּ

עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתָוּם וְהֶאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לְמַעַן יְבָרְכְךָ

ל יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: מִקְצָן ו ששי ו

לא שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוּט כָּל-בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ

אֲשֶׁר יֵשֶׁה בְּרַעְיוֹ לֹא-יִגֹּשׁ אֶת-רַעְיוֹ וְאֶת-אָחִיו כִּי-קָרָא שְׁמִטָּה לִיהוָה:

לב, לג אֶת-הַנֶּכְרִי תִגֹּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ אֶת-אָחִיךָ תִשְׁמֹט יָדְךָ: אָפֶס כִּי לֹא

יִהְיֶה-בְּךָ אֲבִיוֹן כִּי-כִרְךָ יְבָרְכְךָ יְהוָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן-לָךְ

לד נִחַלְתָּ לְרִשְׁתָּהּ: רַק אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת

לה אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם: כִּי-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּרִכְךָ

כאֲשֶׁר דִּבַּר-לָךְ וְהֶעֱבַטָּ גוֹיִם רַבִּים וְאִתָּהּ לֹא תַעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם

#### תרגום אונקלוס

וּתְחַדִּי אֶת וְאֶנֶשׁ בֵּיתְךָ: כֹּז וְלִיּוֹאֵה דְבַקְרוֹךְ לֹא תִרְחַקְנִיה אֲרִי לִית לִיה חוֹלֶק וְאֶחְסֵנָא עִמָּךְ: כֹּחַ מִסּוֹף תִּלֵּת שָׁנִין תִּפְיִק יָת כָּל מַעֲסָר עַלְלִתְךָ בְּשִׁתָּא הֵהִיא וְתַצְנַע בְּקִרְוֶךְ: כֹּט וְיִיתִי לִיּוֹאֵה אֲרִי לִית לִיה חוֹלֶק וְאֶחְסֵנָא עִמָּךְ וְיִתְמָא וְאֶרְמִלָּתָא דְבַקְרוֹךְ וְיִיכְלוּן וְיִשְׁבַּעוּן בְּדִיל דִּיכְרַכְנָךְ יִי אֱלֹהֶךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ דִּתְעַבִּיד: ל מִסּוֹף שִׁבְע שָׁנִין תַּעֲבִיד שְׁמִטָּתָא: לֹא וְדִין פְּתָגָם שְׁמִטָּתָא דִּישְׁמִיט כָּל גִּבֹּר מְרִי רִשׁוֹ דִּירְשִׁי בְּחִבְרִיה לֹא יִתְבַּע מִן חִבְרִיה וּמִן אַחוּהִי אֲרִי קָרָא שְׁמִטָּתָא קָדָם יִי: לֵב מִן בֶּר עֲמִמִּין תִּתְבַּע וְדִיחִי לָךְ עִם אַחוּךָ תִּשְׁמִיט יָדְךָ: לֵב לְחוּד אֲרִי לֹא יִהִי בְךָ מִסְכִּינָא אֲרִי בְּרַכָּא וְיִכְרַכְךָ יִי בְּאֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יִהִיב לָךְ אֶחְסֵנָא לְמִירְתָּה: לז לְחוּד אִם קָבֵלָא תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַטָּר לְמַעַבְד יָת כָּל תְּפִקִּדָּתָא הָדָא דְאֵנָּא מִפְקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין: לה אֲרִי יִי אֱלֹהֶךָ בְּרִכְךָ כִּמָּא דְמִלִּיל לָךְ וְתוֹזִיף לְעִמְמִין סְגִיאִין וְאִתָּהּ לֹא תוֹזִיף וְתִשְׁלוּט בְּעִמְמִין

#### פירוש רש"י

(כז) וְהָלֹוִי וגו' לֹא תַעֲזֹבֻנוּ. מִלֵּתָן לוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן: כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנִחַלְתָּ עִמָּךְ. יֵצְאוּ לָקֹט, שִׁכְחָה וּפֶאֱהָ וְהִפְקֵר, שְׂאָף הוּא יֵשׁ לוֹ חֵלֶק עִמָּךְ בִּהְיוֹן כְּמוֹךָ, וְאֵינֶן חִיבִין בְּמַעֲשֵׂר: (כח) מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים. בָּא וְלִמָּד, שְׂאֵם הַשָּׂהָה מַעֲשֵׂרוֹתָיו שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה לְשִׁמְטָה, שִׁיבְעָרָם מִן הַבֵּית בְּשָׁלִישִׁית: (כט) וּבֹא הָלֹוִי. וְיִטַּל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן: וְהִגֵּר וְהִיתָוּם. וְיִטְלוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי, שֶׁהוּא שֶׁל עֲנִי שֶׁל שָׁנָה זוֹ, וְלֹא תֹאכְלוּ אִתָּהּ בִּירוּשָׁלַיִם כְּדֶרֶךְ שְׁנוֹזְקָתָא לְאָכֹל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל שְׁתֵּי שָׁנִים: וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ. תֵּן לָהֶם כְּדִי שְׂבַעוּ. מִכָּאן אָמְרוּ: 'אֵין פּוֹחֲתִין לְעֲנִי בְּגֵרָן וְכוּ', וְאִתָּהּ הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַיִם בְּמַעֲשֵׂר שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה שֶׁהִשְׁתִּיתָ, וּמִתְּוֹדָה 'בְּעִרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית' (להלן כא:ג) כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בִּי-כִּי תִכְלֶה לְעֵשֶׂר' (שם יב: (ל) מִקְצָן שִׁבְע שָׁנִים. יָכוֹל, שִׁבְע שָׁנִים לְכָל מַלְוָה וּמַלְוָה [וְיָג מַלְוָה וּמַלְוָה]? תִּלְמוּד לומר 'קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׂבַע' (להלן יג:ג), וְאִם אִתָּהּ אומר שִׁבְע שָׁנִים לְמַלְוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הִיאֵךְ

בפרשה מט מצוות מעשר עני ובפרשה נ מצוות שמיטה, ובתרי עשר, הושע, ראש סדר ג זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד גירו לכם גיר ועת לדרוש אתה' עד-יבוא ויורה צדק לכם: ולרש"י (פסו' לג) ראש סדר יט שם כה-אמר ה' צ' בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו א' עמכם:

יג א רבים ובך לא ימשלו: כִּי־יִהְיֶה בְךָ אֲבִיּוֹן מֵאֲחֵד נֹא ראה

אחיד באחד שעריך בארצך אשר־יהנה אלהיך נתן לך לא תאמן  
ב את־לבבך ולא תקפץ את־ידך מאחיד האביון: כִּי־פָתַח תִּפְתָּח אֶת־יְדֶיךָ  
ג לו וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטֵנוּ דֵּי מַחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחָסֵר לוֹ: הַשְׁמֵר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דְבָר  
עם־לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת־הַשָּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעַה עֵינֶיךָ  
ד באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל־יהוה והיה בך חטא: נָתַן  
תתן לו ולא־ירע לִבְבְּךָ בְּתַתֶּנּוּ לוֹ כִּי בְּגִלְלִי הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה  
ה אלהיך בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ: כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיּוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ  
על־פֶּן אֲנֹכִי מִצֹּדֶךָ לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתָּח אֶת־יְדֶיךָ לְאֶחִיד לַעֲנִיךָ וּלְאֲבִינֶךָ  
ו בארצך: כִּי־יִמְכַר לְךָ אֶחִיד הָעֵבֶרִי אוֹ נֹב  
העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך:  
ז וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: הָעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנֶךָ

תרגום אונקלוס

סגיאין ובך לא ישלטון: א ארי יהי בך מסכניא חד מאחד בחדא מקרוך בארעך דיי אלהך יהיב לך לא תתקיף ית לבך ולא תקפוץ ית ידך מאחוד מסכניא: ב ארי מפתח תפתח ית ידך ליה ואזנא תזנפניה כמסת חסרניה דחסיר ליה: ג אסתמר לך דלמא יהי פתגם עם לבך ברשע למימר קריבת שתא דשביעיתא שתא דשמטתא ותבאש עינך באחוד מסכניא ולא תתין ליה ויקרי עלך קדם יי ויהי בך חובא: ד מתן תתין ליה ולא יבאש לבך במתנך ליה ארי בדיל פתגמא דדין יברכך יי אלהך בכל עובדך ובכל אושטות ידך: ה ארי לא יפסוק מסכניא מגו ארעא על פן אנא מפקיד לך למימר מפתח תפתח ית ידך לאחוד לעניך ולמסכניך בארעך: ו ארי יזדבן לך אחוד בר ישראל או בת ישראל ויפלחנך שית שנין ובשתא שביעיתא תפטרניה בר חורין מעמך: ז וארי תפטרניה בר חורין מעמך לא תפטרניה ריקן: ח אפרשא תפריש ליה מענך פירוש רש"י

רבים. יכול, גוים אחרים מושלים עליך? תלמוד לומר ובך לא ימשלו: סדר יג (א) פי יהיה בך אביון. התאב תאב קודם: מאחד אחיד. אחיד מאבד קודם לאחיד מאמך: שעריך. עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת: לא תאמן. יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן, לך נאמר 'לא תאמן'. יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לך נאמר 'לא תקפץ': מאחיד האביון. אם לא תתן לו, סופך להיות אחיד של אביון: (ב) פתח תפתח. אפלו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הרי 'כי' משמש בלשון 'אלא': והעבט תעביטנו. אם לא רצה במתנה, תן לו בהלוואה: די מחסרו. ואי אתה מצוה להעשירו: אשר יחסר לו. אפלו סוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו: לו. זו אשה, וכן הוא אומר 'אעשה לו עזר כנגדו' (בראשית ב:טו): (ג) וקרא עליך. יכול מצוה? תלמוד לומר 'ולא יקרא' (להלן יט:כ): והיה בך חטא. מכל מקום, אפלו לא יקרא. אם כן למה נאמר 'וקרא עליך'? ממחר אני לפרע על ידי הקורא יותר ממי

שאינו קורא: (ד) נתן תתן לו. אפלו מאה פעמים: לו. בינו לביןך: כי בגלל הדבר. אפלו אמרת לתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה: (ה) על פן. מפני פן: לאמר. עצה לטובתך אני משיאך: לאחיד לעניך. לאיזה אח? לעני: לעניך. ביו"ד אחד – לשון עני אחד הוא, אבל ענייך בשני יודיין – שני עניים: (ו) כי ימכר לך. על ידי אחרים; במכרוהו בית דין בגנבתו הפתוב מדבר. והרי כבר נאמר 'כי תקנה עבד עברי' (שמות ט:כ) – ובמכרוהו בית דין הפתוב מדבר?! אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן: אחד שכתוב 'או העבריה' – אף היא תצא בשש; ולא שמכרוהו בית דין, שאין האשה נמכרת בגנבתה, שנאמר 'בגנבתו' (שמות ט:ט) ולא בגנבתה, אלא בקטנה שמכרה אביה. ולמד כאן, שאם יצאו שש שנים קדם שתביא סימנין – תצא. ועוד חדש כאן: 'העניק תעניק': (ח) העניק תעניק. לשון 'עדי', בגבה ובמראית העין, דבר שיהא נכר שהטיבות לו. ויש מפרשים: לשון הטענה על צוארו: מצאנך

חמש מצוות העוסקות בדיני כספים, על בסיס התפיסה שכל ישראל אחים, נבחרו להיות בראשי סדרים. בשמות יז:א, ובויקרא כא:א – חובת ההלוואה, ואיסור ריבית. בויקרא כז:א – איסור אונאת ממון. בדברים יג:א – חובת הלוואה גם לפני השמיטה. ובדברים כז:א – מצוות השארת עומרי תבואה שנשכחו בשעת קצירתם בשדה.

יג

ט ומגורנך ומיקבך אשר ברכך יהוה אלהיך תתן-לו: וזכרת כי עבד היית  
בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על-כן אנכי מצוך את-הדבר הזה  
י היום: והיה כִּי-יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת-ביתך כִּי-טוב  
יא לו עמך: ולקחת את-המרצע ונתתה באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם  
יב ואף לאמתך תעשה-כן: לא-יקשה בעינך בשלחך אתו חפשי מעמך כי  
משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וברכך יהוה אלהיך בכל אשר  
תעשה:

יג כִּל-הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש ליהוה אלהיך לא נג שביעי ז  
יד תעבד בבכר שורך ולא תגז בכור צאנך: לפני יהוה אלהיך תאכלנו  
טו שנה בשנה במקום אשר-יבחר יהוה אתה וביתך: וכִי-יהיה בו מום  
זו פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו ליהוה אלהיך: בשעריך תאכלנו

## תרגום אונקלוס

ומאדך וממצצרתך דברכך יי אלהך תתין ליה: ט ותדבר ארי עבדא הויטא בארעא דמצרים ופרקך יי אלהך  
על פן אנא מפקיד לך ית פתגמא הדין יומא דין: י ויהי ארי זימר לך לא אפוק מעמך ארי ריחמך ולאנש ביתך  
ארי טב ליה עמך: יא ותסב ית מרצעא ותתין באודניה ובדשא ויהי לך עבד פלח לעלם ואף לאמתך  
תעביד כן: יב לא יקשי בעינך במפטך יתיה בר חורין מעמך ארי על חד תרין כאגר אגירא פלחך שית שנין  
ויברכך יי אלהך בכל דתעביד: יג כל בוכרא דיתיליד בתוך ובענך דכרין תקדיש קדם יי אלהך לא תפלח  
בבוכרא דתורך ולא תגוז בוכרא דענך: יד קדם יי אלהך תיכלניה שנא בשנא באתרא דיתרעי יי את  
ואנש ביתך: טו וארי יהי ביה מומא חגיר או עור כל מום ביש לא תכסניה קדם יי אלהך: זו בקרוך תיכלניה

## פירוש רש"י

קדוש לבכורה'. דבר אחר: אי אפשר לומר  
'תקדיש' שכבר נאמר 'לא יקדיש'! ואי אפשר לומר  
'לא יקדיש', שהרי כבר נאמר 'תקדיש'! הא כיצד?  
מקדישו אתה הקדש עליו ונותן להקדש כפי טובת  
הנאה שבו: לא תעבד בבכר שורך ולא תגז וגו'. אף  
החלוף למדו רבותינו שאסור, אלא שדבר הכתוב  
בהוה: (יד) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא  
אומר, שכבר מצינו שהוא ממתנות כהונה,  
אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר 'ובשרם יהיה  
לך וגו' (במדבר טז:לא): שנה בשנה. מכאן שאין  
משהין אותו יותר על שנתו. יכול, יהא פסול  
משעברה שנתו? כבר הקש למעשר, שנאמר  
'ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך תירשך  
ויצחקך ובכרת בקרך וצאנך' (לעיל יב:כג) –  
מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף  
בכור אינו נפסל, אלא שמצוה בתוך שנתו: שנה  
בשנה. אם שחטו בסוף שנתו, אוכלו אותו היום  
ויום אחד משנה אחרת. למד, שנאכל לשני ימים  
ולילה אחד: (טו) מום. כלל, פסח או עור. פרט, כל  
מום רע. חזר וכלל, מה הפרט מפרש – מום הגלוי  
ואינו חוזר, אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר:

ומגורנך ומיקבך. יכול, אין לי אלא אלו בלבד?  
תלמוד לומר 'אשר ברכך', מכל מה שברכך בוראך.  
ולמה נאמרו אלו? מה אלו מיוחדים שהם בכלל  
ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, יצאו פרדות.  
ולמדו רבותינו במסכת קדושין (דף יז) בגזרה שוה,  
כמה נותן לו מכל מין ומין: (ט) וזכרת כי עבד  
היית. והענקתי ושניתני לך מבזת מצרים ובזת הים,  
אף אתה הענק ושנה לו: (יא) עבד עולם. יכול  
כמשמעו? תלמוד לומר 'ושבתם איש אל אחזתו  
ואיש אל משפחתו תשבו' (ויקרא יט:טו), הא למדת,  
שאיין זה אלא עולמו של יובל: ואף לאמתך תעשה  
כן. הענק לה. יכול, אף לרציעה השוה הכתוב  
אותה? תלמוד לומר 'ואם אמר יאמר העבד' (שמות  
טז:ה) – עבד נרצע ואין אמה נרצעת: (יב) כי משנה  
שכר שכיר. מכאן אמרו: עבד עברי עובד בין ביום  
ובין בלילה, וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום;  
ומהו עבודתו בלילה? רבו מוסר לו שפחה  
כנענית, והולדות לאדון: (יג) כל הבכור וגו'  
תקדיש. ובמקום אחר הוא אומר 'לא יקדיש איש  
אתו' (ויקרא כז:כו), הא כיצד? – אינו מקדישו  
לקרבן אחר. וכאן למד, שמצוה לומר: 'הרי אתה

לפי הגמרא במסכת מגילה (לא). פרשת כל הבכור היא קריאת התורה בשמיני עצרת. רש"י הורה להתחיל מ'עשר  
תעשר' אפילו כששמיני עצרת חל בחול. פרופ' עזרא פליישר הוכיח שמנהג ארץ ישראל היה לקרוא בפרשת 'עשר  
תעשר' גם בחול המועד סוכות ובפסח. (מחזור פיוטי רבי יניי לתורה ולמועדים, פרופ' צבי מאיר רבינוביץ, חלק ב' עמ' 197).

יג

יז הַטֵּמָא וְהַטְהוֹר יַחְדָּו כַּצִּי וְכַאִיל: רַק אֶת־דָּמֹו לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמִּים:

יח שְׁמֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב נִד  
יט הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה: וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן  
כ וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: לֹא־תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ  
שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִי בַחֲפוּזֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם  
כא לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְלֹא־יֵרָאֶה  
לְךָ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יָלִין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח  
כב בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבָּקָר: לֹא תוּכַל לִזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ  
כג אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ  
לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בָּעֶרֶב כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ

## תרגום אונקלוס

מסאבא ודכיא כחדא כבשר טביא ואילא: יז לחוד ית דמיה לא תיכול על ארעא תישדניה כמיה: יח טר ית ירחא דאביבא ותעביד פסחא קדם יי אלהך ארי בירחא דאביבא אפקך יי אלהך ממצרים ועבד לך נסין בליילא: יט ותפוס פסחא קדם יי אלהך מן בני ענא ונכסת קודשיא מן תורי באתרא דיתרעי יי לאשראה שכינתיה תמן: כ לא תיכול עלוהי חמיע שבועא יומין תיכול עלוהי פטירא לחים ענני ארי בבהילו נפקתא מארעא דמצרים בדיל דתדכר ית יום מפקך מארעא דמצרים כל יומי חייך: כא ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך שבועא יומין ולא בית מן בשרא דתפוס ברמשא ביומא קדמא לזפרא: כב לית לך רשו למכס ית פסחא כחדא מן קרוך דיי אלהך יחייב לך: כג אלהין באתרא דיתרעי יי אלהך לאשראה שכינתיה תמן תפוס ית פסחא ברמשא כמיעל שמשא זמן מפקך

## פירוש רש"י

דורות, לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים. ויום ראשון האמור כאן הוא ארבעה עשר בניסן, כמה דאת אמר 'אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם' (שמות ח:כה); ולפי שנסתלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבועת ימים כגון 'שבועת ימים תאכל עליו מצות', ולא יראה לך שאר בכל גבלך' – הצורך לפרש באיזו זביחה הוא מזוהר. שאם כתב 'ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב' 'לבקר', הייתי אומר: שלמים הנשחטים כל שבועה כלן בכל תותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב 'בערב ביום הראשון'. דבר אחר: בחגיגת ארבעה עשר הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, ו'הראשון' האמור כאן – ביום טוב הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא – בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ביום טוב הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר ובחמשה עשר. וכך היא שנויה במסכת פסחים (דף עא:): (כג) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים: 'בערב' משש שעות ולמעלה זבחהו, ו'כבוא השמש' תאכלהו, ו'מועד צאתך' אתה שורפהו, כלומר, נעשה 'נותר' ויצא לבית השרפה:

(יז) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר: הואיל וכלו התר הבא מכלל אסור הוא, שהרי קדוש ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל – יכול, יהא אף הדם מת? תלמוד לומר 'רק את דמו לא תאכל': (יח) שמור את חודש האביב. מקדם בואו שמר שיהא ראוי ל'אביב' – להקריב בו את מנחת העמר, ואם לאו – עבר את השנה: ממצרים לילה. והלא ביום יצאו, שנאמר 'ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו'' (במדבר ל:ג). אלא, לפי שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת, שנאמר 'ויקרא למשה ולאהרן לילה וגו'' (שמות ט:ג): (יט) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר 'מן הכבשים ומן העזים תקחו' (שמות ט:טו): ובקר. תזבח לחגיגה, שאם נמנו על הפסח חבורה מרבה, מביאים עמו חגיגה, כדי שיהא נאכל על השבע. ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה: (כ) לחם עני. לחם שמזכיר את העני שנתענו במצרים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק בצק להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון. וחפזון לא שלך היה אלא של מצרים, שכן הוא אומר 'ותחזק מצרים על העם וגו'' (שמות ט:ה): למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמצה את יום צאתך: (כא) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזהרה למותר בפסח

- יג כד ממצרים: ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו ופנית  
 כה בבקר והלכת לאהליך: ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת  
 כו ליהוה אלהיך לא תעשה מלאכה: שבעה שבעת נה  
 כז תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבעות: ועשית חג  
 שבעות ליהוה אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך יהוה  
 כח אלהיך: ושמחת לפני | יהוה אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך  
 והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר  
 כט יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: וזכרת כי עבד היית במצרים  
 ושמרת ועשית את החקים האלה:  
 ל, לא חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך: ושמחת נו מפטיר  
 בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה  
 לב אשר בשעריך: שבעת ימים תחג ליהוה אלהיך במקום אשר יבחר  
 יהוה כי יברכך יהוה אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידך והיית אף  
 לג שמח: שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני | יהוה אלהיך

## תרגום אונקלוס

ממצרים: כד ותבשיל ותיכול באתרא דיתרעי יי אלהך ביה ותתפני בצפרא ותהך לקרוך: כה שתא יומין תיכול פטירא וביומא שביעא קניש קדם יי אלהך לא תעביד עבידא: כו שבעא שבועין תמני לך משיריות מגלא פחד עמרא דארמותא תשרי לממני שבעא שבועין: כז ותעביד חגא דשבועיא קדם יי אלהך מסת נדבת ידך דתתין כמא דיברכך יי אלהך: כח ותחדי קדם יי אלהך את וברך וברתך ועבדך ואמתך וליואה דבקרנך וגיורא ויתמא וארמלתא דבנך באתרא דיתרעי יי אלהך לאשראה שכינתיה תמן: כט ותדבר ארי עבדא הויאת במצרים ותטר ותעביד ית קימא האלין: ל חגא דמטליא תעביד לך שבעא יומין במכנשך מאדך וממעצרתך: לא ותחדי בחגך את וברך וברתך ועבדך ואמתך וליואה וגיורא ויתמא וארמלתא דבקרנך: לב שבעא יומין תיחוג קדם יי אלהך באתרא דיתרעי יי ארי יברכך יי אלהך בכל עללתך ובכל עובדי ידך ותהי ברם חדי: לג תלת זמנין בשתא יתחזון כל דכורך קדם יי אלהך פירוש רש"י

(כד) ובשלת. זהו צלי אש, שאף הוא קרוי 'בשול':  
 ופנית בבקר. לבקרו של שני. מלמד, שטעון לינה  
 ליל של מוצאי יום טוב: (כה) ששת ימים תאכל  
 מצות. ובמקום אחר הוא אומר 'שבעת ימים' (שמות  
 ה:כה)? שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר  
 אחר: למד על אכילת מצה בשביעי שאינה חובה,  
 ומכאן אתה למד לששת הימים; שהרי שביעי  
 בכלל היה ויצא מן הכלל – ללמד שאין אכילת  
 מצה בו חובה אלא רשות. ולא ללמד על עצמו  
 יצא, אלא ללמד על הכלל כלו יצא: מה שביעי  
 רשות, אף כלם רשות, חוץ מלילה הראשון  
 שהכתוב קבעו חובה, שנאמר 'בערב תאכלו מצת'  
 (שמות ה:כה): עצרת לה' אלהיך. עצר עצמך מן  
 המלאכה. דבר אחר: כנופיא של מאכל ומשתה;

לשון 'נעצרה נא אותך' (שופטים ט:ט): (כו) מהחל  
 חרמש בקמה. משנקצר העמר שהוא ראשית הקציר:  
 (כז) מסת נדבת ידך. די נדבת ידך; הכל לפי הברכה  
 הבא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכל: (כח) והלוי  
 וגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה  
 שלך: 'בנך ובתך ועבדך ואמתך' – אם אתה משמח  
 את שלי, אני משמח את שלך: (כט) וזכרת כי עבד  
 היית וגו'. על מנת כן פדיתך – שתשמר ותעשה  
 את החקים האלה: (ל) באספך. בזמן האסיף, שאתה  
 מכניס לבית פרות הקיץ. דבר אחר: 'באספך מגרנך  
 ומיקבך', למד, שמשפכין את הספה בפסלת גרן  
 ויקב: (לב) והיית אף שמח. לפי פשוטו אין זה לשון  
 צווי, אלא לשון הבטחה. ולפי תלמודו למדו  
 מכאן, לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

סדר יג פותח בייחיה בך אביון, הפטרתו עוסקת כשעם ישראל אביונים ויספו עניים בה' שמחה ואביוני אדם בקדוש  
 ישראל יגילו: (ישעיה יא:ט), ומסתיימת בדילוג אל הפסוק ולכן יחפה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם כי אלהי משפט ה'  
 אשרי כל חוכי לו: (שם יב:). המדרש מחבר בין שני פסוקים אלו: אם-ללצים הוא יליץ (משלי א:ט) – אלו אדומים...  
 והם מתלוצצים בכל יום על ישראל, על הצרות הבאות עליהם... ולעניים יתן-חן (שם) – אלו ישראל שהם עניים ביניהם  
 ומהלכים בענוה בתוכם, וסובלים עלם עליהם כדי לקדש שמו של הקדוש ברוך הוא, שעתידי הקדוש ברוך הוא לחון  
 עליהם לעשות דין בהן, כמה דתימא: ולכן יחפה ה' לחננכם. ואומר: ויספו עניים בה' שמחה. (במדבר רבה יא:א).

יג במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא  
 יראה את-פני יהוה ריקם: איש כמתנת ידו ככרפת יהוה אלהיו אשר  
 יד א נתן-לך: שפטים ושטרים תתן-לך בכל-שעריך נז שופטים  
 אשר יהוה אלהיו נתן לך לשבטיך ושפטו את-העם משפט-צדק:  
 ב לא-תטה משפט לא תכיר פנים ולא-תקח שחד כי השחד יעור עיני  
 ג חכמים ויסלף דברי צדיקים: צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת  
 ד את-הארץ אשר-יהוה אלהיו נתן לך: לא-תטע לך נח  
 ה אשרה כל-עץ אצל מזבח יהוה אלהיו אשר תעשה-לך: ולא-תקים לך  
 ו מצבה אשר שגא יהוה אלהיו: לא-תזבח ליהוה נט  
 אלהיו שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיו  
 ז הוא: כי-ימצא בקרבך באחד שעריך אשר-יהוה ס

## תרגום אונקלוס

באתרא דיתרעי בחגא דפסחא ובחגא דשבועיא ובחגא דמטליא ולא יתחזון קדם יי ריקנין: לז גבר כמתנת ידיה  
 ככרפתא דיי אלהיו דיהב לך: א דיינין ופורענין תמני לך בכל קרוף דיי אלהיו יהיב לך לשבטך ודינון  
 ית עמא דין דקשוט: ב לא תצלי דין לא תשתמודע אפיין ולא תקביל שוחדא ארי שוחדא מעור עיני חכימין  
 ומקלקיל פתגמין תריצין: ג קושטא קושטא תרדוף בדיל דתיחי ותירת ית ארעא דיי אלהיו יהיב לך: ד לא תצוב לך  
 אשירת כל אילן בסטר מדבחא דיי אלהיו דתעביד לך: ה ולא תקים לך קמא דרחיק יי אלהיו: ו לא תכוס קדם יי אלהיו  
 תור ואמר דיהי ביה מומא כל מדעם ביש ארי מרחק קדם יי אלהיו הוא: ז ארי ישתכח בינד בחדא מן קרוף דיי

## פירוש רש"י

(לג) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הבא עולות  
 ראיה ושלמי חגיגה: (לד) איש כמתנת ידו. מי  
 שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרבים יביא עולות  
 מרבות ושלמים מרבים:  
 סדר יד (א) שפטים ושטרים. 'שפטים' – דינים  
 הפוסקים את הדין, ו'שטרים' – הרודין את העם  
 אחר מצותם, שמכין וכופתין במקל וברצועה עד  
 שיקבל עליו את דין השופט: בכל שעריך. בכל  
 עיר ועיר: לשבטיה. מוסב על 'תתן לך' – 'שפטים  
 ושטרים תתן לך' 'לשבטיה', 'בכל שעריך אשר ה'  
 אלהיו נתן לך': לשבטיה. מלמד, שמושיבין דינין  
 לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו את העם  
 וגו'. מנה דינין ממחים וצדיקים לשפט צדק:  
 (ב) לא תטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף  
 בשעת הטענות. אזהרה לדין שלא יהא רך לזה  
 וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב; לפי  
 שפשוטא זה שהדין מכבד את חברו, מסתתמין  
 טענותיו: ולא תקח שחד. אפלו לשפט צדק: כי

השחד יעור. משקבל שחד ממנו, אי אפשר שלא  
 יטה את לבו אצלו להפך בזכותו: דברי צדיקים.  
 דברים המצדקים – משפטי אמת: (ג) צדק צדק  
 תרדף. הלך אחר בית דין יפה: למען תחיה וירשת.  
 כדאי הוא מנוי הדינין הפשרים להחיות את  
 ישראל ולהושיבין על אדמתן: (ד) לא תטע לך  
 אשרה. לחיבו עליה משעת נטיעתה; ואפילו לא  
 עבדה, עובר ב'לא תעשה' על נטיעתה: לא תטע  
 לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיו. אזהרה  
 לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית: (ה) ולא תקים  
 לך מצבה. מצבת אבן אחת להקריב עליה, אפלו  
 לשמים: אשר שגא. מזבח אבנים ומזבח אדמה  
 צוה לעשות, ואת זו שגא, כי חק היתה לפנענים;  
 ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשו  
 שגאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודה זרה:  
 (ו) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל  
 בקדשים על ידי דבור רע; ועוד נדרשו בו  
 שאר דרשות בשחיטת קדשים (זכחים לו–ל:):

## מפתח סדרי התנן

הפטר סדר יד (ישעיה א:כו–לד) פותחת ומסיימת בתוכן הסדר: ואשיבה שפטיך ככראשנה ויעצין כבתחלה  
 אחרי-כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה: ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה... והיה באחרית הימים כזון יהיה הר  
 בית-ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל-הגוים: והלכו עמים רבים ואמרו לנו ונעלה אל-הרה' אל-בית  
 אלהי יעקב ויגנו מדרכיו ונלכח בארחתיו כי מציון תצא תורה ודברה' מירושלם:

מעניין שהפסוק החותם את ההפטרה, מסיים שתי הפטרות נוספות. את הפטרת סדר כב בויקרא אם-בחקתי תלכו  
 ואת-מצותי תשמרו ועשיתם אתם: וגם את הפטרת סדר כז בדברים האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי-פי:

כז

לב ססס

ענייה רטז

סַעֲרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ בַּפּוֹךְ אֲבִנֶיךָ וַיִּסְדָּתִיךָ בַּסְפִּירִים:  
לג וְשִׁמְתִּי כְדָכָל שְׁמִשְׁתִּיךָ וּשְׁעָרֶיךָ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל-גְּבוּלְךָ  
לד, לה לְאַבְנֵי-חֶפֶץ: וְכָל-בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֶיךָ: בַּצִּדְקָה  
תִּכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק כִּי-לֹא תִירָאִי וּמִמַּחֲתָה כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלַיךָ:  
לו, לז הֵן גּוֹר יְגוֹר אֶפֶס מֵאוֹתֵי מִי-גָר אֶתְּךָ עָלֶיךָ יְפוּל: הֵן [הִנֵּה] אֲנֹכִי  
בְּרֹאשִׁי חָרָשׁ נִפְחָ בָּאֵשׁ פָּחַם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהּ וְאֲנֹכִי  
לח בְּרֹאשִׁי מִשְׁחִית לְחַבֵּל: כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-לְשׁוֹן  
תִּקְוֶם-אֶתְּךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת נִחַלַת עֲבָדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם  
לט מֵאֵתִי נֶאֱמַר-יְהוָה: הוּא כָל-צִמָּא לָכוּ לַמַּיִם וְאֲשֶׁר  
אֵין-לוֹ כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּ-כֶסֶף וּבְלוּ  
מ מַחִיר יֵין וְחֶלֶב: לָמָּה תִשְׁקְלוּ-כֶּסֶף בְּלוּ-לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם בְּלוּ  
מא לְשִׁבְעָה שִׁמְעוּ שִׁמְעוּ אֵלַי וְאִכְלוּ-טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשָׁן נַפְשְׁכֶם: הֵטוּ  
אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם וְאִכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם  
מב, מג חֲסִדֵי דוֹד הַנְּאֻמָּנִים: הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נְגִיד וּמִצִּוָּה לְאֻמִּים: הֵן  
גוֹי לֹא-תִדְעַל תִּקְרָא וְגוֹי לֹא-יִדְעוּךָ אֵלַיךָ יְרוּצוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ  
וּלְקִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ: ססס